



Geliş Tarihi:16.10.2019 Kabul Tarihi:11.11.2019

Entry Date: 16.10.2019 Accepted: 11.11.2019

**Editörler: Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer, Etnografi: Olağan-İçi Tecrübe. Ankara: Doğu Batı Yayınları, Haziran 2019, ISBN: 978-605-2133-78-1, 216 sayfa.**

**Hatice Kübra UYGUR\***

Etnografi: Olağan-İçi Tecrübe adlı kitap, editoryal bir çalışmadır. Her bölümde yer alan yazarlar saha çalışmalarını, deneyimlerini ve deneyimlerin yazarları dönüştürme süreçlerini ele almaktadır. Doğu-Batı yayınlarının sosyoloji dizininde yer alan kitap, saha çalışması yapan ve yapacak olan bütün araştırmacılar açısından önemli bir kaynaktır. Görme biçimleri açısından olağan içi, olağan dışı kavramları kitabın başlığında yer alırken saha tecrübelerinin ele alındığı bakış açısını okuyucularına göstermektedir. Hem içinden olabilmek hem de dışında kalabilmek saha çalışmalarının handikapları arasında yer almaktadır. Tam da bu nedenle araştırmacılar çalışmanın sonunda aynı kişiler olarak kalmazlar, kalamazlar. Sürecin içinde dönüşürler. Kitap her bölümde farklı bir araştırmacının saha tecrübesini bu dönüşümüyle birlikte ele almaktadır.

Editörlüğünü Aslı Yazıcı Yakın ve Meriç Kükrer'in yaptığı kitapta Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer, Nilgün Sonkan Gündüz, Berna Küçükoğlu, Sinan Çağırtekin, Alim Koray Cengiz, Semra Özlem Dişli ve Ceren Aksoy Sugiyama tarafından yazılan bölümler saha çalışması yapan tüm araştırmacılara deneyimlerin paylaşılması yoluyla farklı bir bakış açısı sağlamaktadır.

Aslı Yazıcı Yakın kitabın sunuş bölümünde yer alan araştırmacıları; “metinlerin inşasında temel önemi olan tecrübelerini yazdılar; insanlarla, kendilerinden çok daha önce kurulmuş ve işleyen; yorumlanmış, anlamlandırılmış ve anlamları değişebilen, her defasında

\* Dr. Öğr. Üyesi, Mardin Artuklu Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Halk Edebiyatı ABD, uygur\_haticekubra@hotmail, <https://orcid.org/0000-0001-6549-9218>.

yeniden hatırlanıp kurulan eylemler ve hikâyeler içinde yer aldılar.” En az sahadan elde edilen veriler kadar farklı bir bakış açısı kazandıran bu deneyimler araştırmacının nerede durduğıyla ilgili soruyu da cevaplamaya çalışmaktadır.” şeklinde değerlendirmiştir. Simpson (2011), “alan çalışmasını sen yapmazsın o seni düzenler.” argümanı araştırmacıların bu süreçteki değişimlerini destekler niteliktedir. Her bölümde araştırmacıların sahadaki hikâyelerine, deneyimlerine tanık olmaktadır. Yazıcı-Yakın bu durumu şu sözlerle aktarmaktadır: “alan tecrübelerini anlatmayı etnografik metne dâhil eden bir yaklaşım tecrübe, anlatı ve zaman arasındaki ilişkilere odaklanır.” (Yazıcı-Yakın 2019: 12). Etnografik metnin temelinde yatan anlatı, araştırmacı ve kaynak kişiler arasında yeniden yaratılır, dönüştürülür. Kitap boyunca yazarların çalışmalarındaki bu dönüşüm, sahaya adım attıkları ilk andan yazım süreci tamamlanıncaya kadarki aşamaları gözler önüne sermektedir.

Aslı Yazıcı Yakın kitabı sunuş bölümünü “Alelade Şeyleri Anlatmak” başlığıyla yazmıştır. Bu bölümde yazarlar, araştırmacılar ve yaklaşımları hakkında ders niteliğinde bilgiler vermiştir. Antropoloji ve etnografinin yaklaşımlarını Ingold’a göre (2014) değerlendirmiştir. Antropolojinin insan yaşamının koşulları ve potansiyeline dair uzun soluklu, kişinin öğrenmesine açık, insanlarla ve şeylerle tecrübeler içinden ilerleyen disiplinli bir eğitim olduğunu düşünür. Bu nedenle de insanların düşüncelerini, pratiklerini anlamlandıran, yorumlayan, betimleyen, çözümleyen iyi etnografiler adına “etnografik” ve “alan” terimleri etnografik alan çalışmasından çıkarılmalı ve referans verilmesi gereken yer, katılımlı gözlem olmalıdır. Çünkü insanların sesine bir bağlam içerisinde yer vermek onlarla karşılaşma sonucu gerçekleşen bir iş değil, katılımlı gözlem içerisinde kurulan mutabakat ile ilgilidir (Yazıcı-Yakın 2019: 10). Kendisi de bir sonraki bölümde bahsettiği çalışmasını tam da bu noktadan değerlendirmiştir.

“Ankara pavyonlarında ve kuşbazlar arasında çalışma yapan Aslı Yazıcı Yakın; “Çayıra Adım Bile Atmayacağım Bundan Böyle” başlığı altında kuşçuluk ve pavyonlarla ilgili yaptığı saha çalışmasında karşılaştıklarını Borges’in, Narayan’ın, Merleau-Ponty’nin, Rivoeur’un perspektifinden destekleyerek anlatmıştır. Yakın, çalışmalarının arasındaki ilişkiler ağını iki çalışmanın birbirine açılan kapıları şeklinde yorumlamaktadır. Erkeklerin aleminde bir kadın olarak çalışmanın erkekler arasında yarattığı tedirginliği hem güvercinlerin peşinden gittiği şehirlerde hem de pavyonlarda yaşamıştır. Süreçteki deneyimlerini yazılarına aktararak okuyuculara bir bakış açısı sağlamıştır.

“Kovalamacanın Ortasında Bir Antropolog: Dilenci-Zabıta İlişisine Ekleme Hikâyesi” dilencileri araştırırken zabıta ve dilenci ikilemi arasında kalan Kükreler, bu süreçte kendini de konumlandırmaya çalışmıştır. Alana erişimden etnografik kırınmaya bir

konumlanma sorunsalı başlığı altında alana erişimi ve zabıta-dilenci arasındaki ilişkiyi Harawayci manada “bilme”nin metaforu “görme”dir; görmenin her türlüünü de bedenli ve dolayısıyla konumlu saymadır (Haraway 2010: 100 akt. Kükreer 2019: 55) şeklinde tanımlamaktadır. Kükreer çalışmasında yaşadığı ikilemi, kendini bir yere konumlandıramamayı problem haline getirmiştir. Bu nedenle saha çalışmasında sabit olmayan sürekli yer değiştiren bir ilişkisellik içinde “kırınmış anlatılar” (Kükreer 2019: 57) yaratmıştır.

Çalışmanın referansına kendini alan Kükreer, bir ilişkiye dahil olma üzerinden yapılan analiz sonucunda sınırların değişkenliği, etnografik çalışmanın önemli bir parçası olduğunu göstermektedir. Dilenci arabasında yaşadığı ikilemler araştırmacının alanın neresinde olduğuna dair soruları ve sorunları da ortaya koymaktadır. Zabıta dilenci arasında “âdeta kaçma-kovalamaca gibi bir oyun oynanıyordu” (Kükreer 2019: 61). Çalışmanın dilenciler olmaktan çıkıp bir ilişkiler meselesine dönüşmesi araştırmacı için de ilginç bir hal almasına sebep olmuştur. Kükreer bu durumu Geertz’in (2010: 450) araştırmacının görünmez olmadığı durumlarda artık “olayların ve ilişkilerin içinde” anlayışıyla yorumlamıştır. Böylece sahanın kendisinin araştırmacıya durması gerektiği yeri dayattığı çıkarımına varmıştır. Antropolojinin “ortama uy” prensibine uyarak zabıtalardan arasında zabıtalaşarak oyunlarına dâhil olurken dilenciler arasında da dış gözlemci olarak oyunun içine çekildiğini itiraf etmektedir.

Sonuç yerine başlığında ise çıkış noktası Ahmet Hâşim’in Frankfurt’tayken anlattığı Alman dilenci imgesi ve Doğu dilencilerinin arasındaki fark iken Kükreer, kendini zabıta dilenci ilişkisi içinde bulmuştur. “Kendine benzemeyene” para veren Doğu milleti ile “kendine benzeyene” para veren Batı milleti arasındaki yolculuk Kükreer’i etnografik yolculuğuna çıkarmıştır.

“İslamiyet’in Kharonları: Gassallar” Gülseren Güldeste ise yaşam ve ölüm arasındaki çizgide son durak noktasında gasilhanelerde ölü bedenleri yıkayanlarla başladığı yolculuğunda yaşamı, ölümü ve korkuları sorgularken dönüşüm yaşayan araştırmacı çalışmanın sonunda hangi noktaya geldiğini anlatmaktadır. Yeraltından Notlar başlığının hemen altında tek bir cümle yazmaktadır; “soğuk.” Araştırmacının gasilhaneleri tanımladığı ilk duygu “soğuk”. Bununla birlikte araştırmayı yapanın kadın olması hasebiyle özellikle kadın gassallarla dini sürecin her aşamasını anlatarak devam etmiştir. Araştırmacı, mantığını gasilhanenin önünde bırakarak bu ölüm ve yaşam arasındaki saha çalışmasında karmaşık duygularla içeriye girmektedir. En ince ayrıntısına kadar tanık olduğu yıkama anını çalışmasında anlatmaktadır. “İnsanlar uykudadır, ölünce uyanırlar” hadisinden yola çıkarak felsefik bir yaklaşımla kimin ölü ve kimin yaşadığı sorusunu sormaya başlıyor. Tam da bu noktada araştırmacının sahadaki dönüşümü gözlemlenebilmektedir. Böylece hiç görmek,

duymak ve hatırlamak istemediğimiz bir meslek olan gassalların gözünden ölümler, yeniden tanımlanmaktadır. “Kelimelerden Kaçmak, Zamana Yakalanmak” başlığı evrensel bir olgu olan ölüme yaklaşımın evrensellikten uzak olması üzerine kurgulanmıştır. Ölümü, görece bir kavram olan zaman ile tanımlamaktadır. “Zaman öldürür” ve ‘O’ isteyene kadar herkes ölümsüzdür.” (Güldeste 2019: 81) cümleleriyle mitolojik çağlara göndermede bulunmaktadır. Yaşam ve ölüm kavramlarını zıtlık olarak ele almayı birbirini var eden iki kavram olarak görmesi ve bu varlığı “dil” sayesinde elde edebilmesi çalışmanın dikkat çekici bölümüdür. Gassalların ölü değil cenaze sözcüğünü kullanmaları, kendilerini ise ‘imam’ ve ‘imame’ olarak adlandırmaları dilin olanakları çerçevesindeki tanımlardan bazılarıdır. Fotoğraflara bakmayı ölümlere bakmakla eş tutan bir anlayışın ölümlere bakarken neden ürkmedikleri yönündeki sorunun mantıksal açıklaması ise araştırmacının belki de yola çıkarken hiç bakmadığı bir noktaydı.

“Afedersiniz, Burada Deli Var Mı?” Mahalleli olmak, mahallelinin esnafı ve dahi delisi olmak arasında yaşananlara tanık olan Nilgün Sonkan Gündüz’ün derste hocasının anlattığı bir saha çalışması deneyimi, kendi alan çalışmasının kıvılcımı olmuştur. Deli ve delilik üzerinde düşünürken mahallelinin deli imgelemine neşeli bir karşılığı olduğunu görmesi daha çalışmanın başında araştırmacıya farklı bir kapı aralamıştır. Bu çalışmada araştırmacının ön görüşmelerinde kaynak kişi görüşmelerinin referansla yapmalarının önemi ve çalışmayı nasıl yönlendirdiği üzerinde de durulmuştur. Araştırmacı hem memleketi olan Manisa’yı hem de Ankara’yı örneklem olarak almıştır. Bir yerli olmak ve sahaya tanıdıklarla çıkmanın kaynak kişi bulmayı ve akılda soru işareti olmadan kişilerle konuşulmasını kolaylaştırdığını gözlemlemiştir. Neticede mahallelinin deliyi koruma içgüdüleri de devreye girmektedir. Sıra dışı olmayan yerlerde yaşayan delileri bulmak zor olmasa bile kaynak kişilere sorulan ilk soru “tanıdığınız bir deli var mı?” olmuştur. Bu soru Handke’nin “kalecinin penaltı anındaki endişesini” andırmaktadır (akt: Sonkan -Gündüz 2019: 97) tanımlamasına uymaktadır. Akıllı olana “biz” dendiğini, anladığında esnafın da kendisinin de deliyi penaltı çizgisinin dışında aradığı gizli bir anlaşmanın içinde olduğunu da ayırdına varmıştır. Sonkan-Gündüz sahada deliliğin muğlak bir kavram olması, esnafın söylediğini esas almak gibi alan araştırmasının çıkmazları ile karşılaşmıştır. Bu nedenle bu saha çalışması esnafın delilik algısı üzerinden şekillenmiştir. Görüşmelerde ‘deli’ sözcüğünün sadece kapıyı açan bir anahtar olduğu kapı açıldıktan sonra artık o sözcüğe ihtiyaç duyulmadığının farkına varılması ise esnaf ve araştırmacı arasındaki gizli anlaşmanın kurallarından biriydi. Hangi türden deli? sorusunun karşılığında ise esnaf araştırmacıyı özellikle “zararsız deliler” ile tanıştıyordu. Ancak herkesin kafasında birden çok deli vardı elbette. Sadece araştırmacı esnafı değil, esnaf da bu

süreçte araştırmacıyı anlamaya, ölçüp tartıp biçmeye başlıyordu. Kısacası araştırmacının dediği gibi “kervan yolda düzelecekti.” Neticede görece bir kavram üzerinde saha yapmak araştırmanın sınırlılıklarını da muğlaklaştırmaktadır. Tüm bunların farkında olan yazar, saha verilerini deli listesine dair kategorizasyonunda sürekli ekleme çıkarma yapmak durumunda kaldığını ifade etmektedir.

“Delinin Peşinde, Esnafın Yanında” başlığında bu süreci bir oyun olarak değerlendirdiğini anlatmaktadır. Oyun üç aşamadan oluşmaktadır. Mülakat, gözlem ve oyuna katılma. Ancak oyunun her aşamasında esnafa muhtaçlık söz konusudur. Saha çalışmasında araştırmacının varlığının zaman zaman görünür zaman zaman ise görünmez kılındığı durumlar yaşanmaktadır.

“Bir Ses Kısılması: Delinin Sözü” başlığında ise esnafla deli arasındaki ilişkide sözün belirleyiciliğinin, ilişkinin doğasını da kategorisini de belirlediğinin farkına varılması çalışmanın önemini ayrıca ortaya koymaktadır. Ancak esnaf deli ilişkisini kuran sadece söz değildi. Beden dili, işaret dili de zaman zaman bu ilişkinin aracı olabiliyordu. Delinin sözü ise bazen “onun deliliğini tescilliyor bazen de doğruluğundan şüphe ettiriyordu .” (Sonkan-Gündüz 2019: 115). Bu çalışmanın yöntemsel olarak yapılandırılmasında “delinin suskun kaldığı, sözün esnafa verildiği” (Sonkan-Gündüz 2019: 116) durumların yaşandığı dolayısıyla çalışmayı esnafın sözünün yapılandırığı gerçeğini de dile getirmiştir.

“Alan Kendi Kategorilerini Dayatır Ama...” başlığı ise araştırmacının kendini bu araştırmada nerede gördüğü sorunsalının bir cevabı niteliğindedir. Araştırmacı bu durumu şu sözlerle özetlemektedir. “Esnafın omuzları üzerinden deliyi görüyordum, biraz da sahadaki bir hakem gibi maçı yönetmeye çalışıyordum. Kendimi bazen taca çıkan top gibi bazen de saha kenarında maçı izleyen yabancı ya da yedek oyuncu gibi hissediyordum. Arada kalma haliydi yaşadığım.” (Sonkan-Gündüz 2019: 120). Esnaf ve deli ilişkisini konu alan bu çalışma 2017 Ekim ayında “Mahallenin Delisi” adıyla kitaplaştırılmıştır.

“Dönme Dolap’a Tüneyen Antropolog” başlıklı yazıda Ankara Gençlik Parkı Lunaparkı’nda korku ve eğlencenin beraber tezahür ettiği oyunculara binen, eğlenen Berna Küçükoğlu, eğlence ve korku arasında gidip gelerek gözlemediği lunapark yolculuğunda eğlenceye dair kavramlarına yenilerinin eklenmesini sağlamıştır. Eğlenirken korkmak ve korkarken eğlenmek üzerinde lunaparkları ele almıştır. Küçükoğlu bu alan çalışmasında araç olarak telefonu kullanmanın sahada araştırmacıyı görünmez kılmanın önemi üzerinde durmuştur. Aynı zamanda sahada dönüşümüne tanık olduğumuz araştırmacının ilk aşamada kendisine yönelttiği sorularla açtığı kapılardan girişi, araştırmasının metodolojik temellerini ve katılımcı gözlemci olduğu sahadaki soruları da gündeme getirmiştir. Alan kavramına dair

sorunsallarından bazıları; “Antropoloğun alandaki görünürlüğü ne anlama gelir? Antropoloğun tanınması ve kabul görmesi bilgiye ulaşma ve bilginin niteliği bağlamında epistemolojik bir eşiği mi ifade eder? Araştırma sırasında tamamen kabul görmek ne dereceye kadar mümkündür? Araştırmacının varlığından tamamen bağımsız bir alan varsayılabilir mi? Antropolog her koşulda kendini tanıtmak ve istisnasız kendini görünür kılmak mecburiyetinde midir?” (Küçüköğlü 2019: 124) gibi problemler araştırmacının kendisine yönelttiği sorulardan bazılarıdır. Bu sorulara cevap olarak ise tek bir doğrunun olmadığı, her çalışmanın kendi seyirinde gerçekleştiğini ve kendini görünür kılmadan da çalışmanın bir anlam taşıdığını süreç içerisinde öğrenmiş olduğudur. Küçüköğlü çalışmasının ilk gününden itibaren yaptığı gözleme dair kanaati, farklı bir görme biçiminin de mümkün olduğu yönündedir. Lunaparkın çalışma sahası olduğu araştırmayı tam anlamıyla ‘tuhaf’ olarak tanımlamaktadır.

“Sosyal Antropolojik Alan”ı inşa etmek başlığı altında ise araştırmanın başındaki sorunsalın dönüşümünü anlatmıştır. Lunaparktan “Lunapark’ı Oyun Pratikleri ve Oyuncaklar Üzerinden Okumak” olarak değiştirdiği bu sürecin önemi üzerinde durmuştur. “Başladığı yere geri dönen tüm lunapark oyuncaklarının döngüsel hareketi gibi, ben de alanı döngüsel bir şekilde inşa ettim...yabancılaşma duygusunun peşinden giderek” (Küçüköğlü 2019: 130) alanı var etmesi çalışmanın metodolojisini oluşturmuştur. Lunaparkın eğlence anlayışında “geçici olarak algıyı tahrip etme ve diğer durumda duru ve net olan akıl üzerinde duyusal bir panik oluşturma girişimi ile bu, bir vertigo arayışıdır.” (Küçüköğlü 2019: 133). Eğlencenin bu anlayışın neresinde olduğu ise bu sahanın sorunsalını oluşturmuştur.

“Biz Bu Şehri Virajlarıyla Sevdik: Tofaş Kuş Serisi Otomobiller Özelinde Rutin, Tutku ve Modifiye” başlıklı yazısında Tofaş marka araba kullanıcılarının arasına kendi modifiye Şahiniyle karışan Sinan Çağırtekin; “alan”ı Tofaş arabanın lastiklerinin değdiği her yer olarak tanımlamaktadır. Alana dair dönüşümü ise şu cümlelerle ifade etmektedir: “Alan, eril bir stres atma mecrasına, ekonomik dezavantajlılık ve güçlü, zengin ve ‘işini bilen’ erkeğin yüceltildiği toplumsal cinsiyet rollerinin arasında doğan mağduriyetin, hırçın bir dışavurumuna” (Çağırtekin 2019: 144) dönüşmektedir. Böylece araştırmacı sahayı metni cazip kılmak için "katılımın sınırlarını zorlamak" olarak tanımlamıştır.

“Bi(r) yerli ve Öteki Olmak” Çok kültürlü kentlerin popüler söylemi olan hoşgörü kavramını ve Antakya’da “bir yere ait olma” üzerinden kimlik inşasını çalışan Alim Koray Cengiz; çalışmasında alanı ve yaşadığı içsel dönüşümü antropolog olarak ortaya koyarak sahaya çıkacak araştırmacılara yol göstermiş bu sayede çalışmasının metodolojisini sağlam temellere oturtmuştur. ‘Modern ve hoşgörü’ kenti olarak tanımlanan Antakya’da “bir yerli olma”yı tanımlama çabaları aynı zamanda Cengiz’in içsel dünyasına bir yolculuğun da

başlangıcı olmuştur. Alanda yaşayan araştırmacının problemlerinden biri fazlasıyla içinde olduğundan nereden başlayacağını bilememek olmuştur. Başlangıçta nesnel bir bakış açısıyla araştırma yapamayacağı endişesini taşıırken zamanla bunun yersiz olduğunu anlaması Cengiz'in bu süreçteki değişiminin ilk adımı olmuştur. Saha/alan tanımlamasını “evin dışında” olmak olduğu ve bu alanın da güvenli alanın dışına çıkmakla Fabian'ın (1999: 159 akt Cengiz 2019: 162) “etnografinin gözleme ve toplama üzerine kurulu olduğunu, bunun da mekânsal bir etkinlik olduğunu belirtir; bunun üzerinden de sahaya araştırmacı gönderen toplumlarla araştırılan toplum arasındaki doğal iktidar ilişkisini gündeme getirir.” şeklindeki ifade, saha çalışmasında etnisite, din ve kimlik gibi hassas konularda güç ilişkilerindeki ‘bilen ve bilinen’ kavramları üzerine kurgulamıştır. Cengiz, çalışmasında önemli yere sahip olan ‘hoşgörü’ kavramını, daha geniş bir perspektiften ele alarak ‘birlikte yaşama kültürü’ adı altında kavramsallaştırmıştır. Bunu Yazmalı Mıyım? başlığı altında Susan Sontag'ın Görme Üzerine çalışması ve Fabian'ın etnografik çalışması, Barbara Tedlock'un antropolojik perspektifte düşünömselliğın yani etnografin kendi tecrübelerini kağıda dökmesi katılım, gözlem ve analiz etme süreçlerini dönüşümleriyle birlikte ele aldığını göstermektedir.

Cengiz, tüm bu saha çalışması boyunca ne yapması gerektiğini öğrendiği kadar ne yapmaması gerektiğini öğrenerek de dönüşümünü sağlamıştır. Kendi ve öteki arasındaki gerilimli durumları yazmaya başladığı süreci Cengiz, Nita Kumar'ın şu sözleriyle açıklamaktadır. “Zaman bu tecrübelerle ait hatıraların izini silebilmektedir.” (Cengiz 2019: 171). Araştırmacının saha çalışması boyunca yaşadığı değişim ve dönüşüm ‘Tedlock'un ‘yerliye dönüşen antropolog’ kavramı üzerinden tanımlanmış ve kente dair pek çok şey öğrendiğini ifade etmesiyle çalışmada yer almıştır.

Bigalı “Gacı”: Evde Araştırmacı Olmak Üzerine Etnografik Notlar” Bigalı olduğu halde çingenelerin yaşadığı “Yukarı Mahalleyi” araştırması sayesinde keşfeden Semra Özlem Dişli evde alan araştırması üzerine düşünmek zorunda kalmıştır. Bigalı olmak-olmamak, yukarı mahalleden olmak-olmamak, Roman olmak ya da olmamak. Tüm bunların sürece ve sahaya etkilerinin Dişli'nin dönüşümüne etkileri çalışmayı da yönlendirmiştir. Kendi alan deneyiminde Bigalı olarak yukarı mahallede Romanlarla çalışırken *Gacı*, *bizim kız* kimliğiyle yürüttüğü sahada antropolog olarak yaşadığı ikilemleri anlatmıştır. Bigalı kadın araştırmacı kimliğiyle Romanlar arasındaki deneyimleri Narayan'ın antropoloji kapsamında ele alışıyla değerlendirmek gerekirse “etnografik bir çalışmayı ve bilgi inşasını dolaysız bir biçimde etkileyen araştırmacı ile araştırma öznelerinin karşılıklı ilişkilerinin bir sonucu olarak düşünmemenin gerekliliği” (Dişli 2019: 180) ortaya çıkmaktadır. Dişli'nin sahada Gacı'den evin kızı konumuna geçişinde yaşadıkları ve tüm bu sürecin araştırmaya katkıları ve

zorlukları alan araştırması yapanların karşılaşacakları durumları örneklemektedir. Kaynak kişilerin bu süreçteki tutumları, Dişli'yi tanıtırken “bizim faydamıza çalışıyor” sözünün alt metinde alana ve araştırmaya katkıları ve sınırlılıkları çalışmada antropolog olarak tartışılmıştır. Araştırmacının toplumsal cinsiyet uyarınca belirlenen kurallara uymayı gönüllü bir biçimde kabul etmesi de zamanla Romanlar arasında ‘*iyice Roman oldun*’ sözüyle onaylanarak olumlu bir anlamda kaynak kişiler arasında araştırmacının kabul görüşünü refere etmektedir.

“Çocukluk Hayallerimden Alan Araştırmasına: Doğanın Gündelik Hayatta Keşfi” Saha çalışması için Japonya’ya giden Ceren Aksoy Sugiyama alan tecrübelerini okuyucuyla paylaşmıştır. “Japonya ile Karşılaşma” başlığı altında Japonya’ya duyduğu ilginin başlangıç noktasına ve kendi tecrübelerine karşılaştırmaları bir bakış açısıyla yaklaşır. Malinowski’nin ‘uzak olanın iştah kabartan resmi’ araştırmacının Japonya’da alan çalışması yapma isteğini kamçulamıştır. Alan ile ilgili araştırma yaptıkça tekdüze gri bina imgesi değişmeye başlamıştır.

“Ganbatte Kudasai! (Gayret Et(edin) Lütfen)” başlığı altında evlilik yoluyla akrabalık kurduğu Japonlarla Geertz’in klasik etnografilerde yaptığı gibi köye gidip yaşayarak ve oradakilerle vakit geçirerek gözlem yapmıştır. Elbette akrabalık ilişkilerinin işleri kolaylaştırdığı noktalar olduğu gibi dezavantajları da olmuştur. Köyün kolektif belleğindeki alt üst ilişkilerini gözetmesi ve duruma uygun hareket etmesi araştırmacıdan beklendiğinden kendisine davranış kodları öğretilmiştir.

“Tanoshinde Kudasai (Eğlen(in) Lütfen)” başlığı altında Japonya’da banyo ve kaplıca pratiklerinin gündelik yaşamdaki yerini ve anlamını zaman içerisinde anlamlandırması ve katılımlı gözlemlerle sürecin içerisinde yer alması çalışmanın dönüşüm aşamasında önemli bir adımdır. Ofuro pratiği ile kaplıca anlayışının birbirini tamamlaması ve yerel turizmde de bir karşılığı ve sürekliliği olduğunu gözlemlemiştir. Türkiye’deki saha deneyimlerinden farklı olarak Japonya’da insanlarla tanışıp yakın ilişki kurmak farklı bir saha deneyiminin kapılarını açmıştır. İnsanlarla iletişim kurmak için farklı yollar deneyen Aksoy-Sugiyama araştırmacı olarak Japonya’da Urry’nin (1990) turizmi gündelik hayatın karşıtı olarak konumlandırılan tezini sorgulamasına neden olmuştur (Aksoy Sugiyama 2019: 208). Seyahatin yerli turistler için ne ifade ettiğini merak etmesi çalışmanın bir diğer sorunsalı olmuştur. Saha çalışmalarında bireysel, çevresel ve sosyal alanla ilişkiyi yansıtan örnekler üzerinden pek çalışılan bir konu olmasa da istatikselsel olarak Japonya’da en çok tercih edilen ve turistik aktivite olan banyo, kaplıca kültürü çalışılmıştır.



Etnografi: Olağan-ıçı Tecrübe adlı kitapta farklı disiplinlerden akademisyenler bir araya gelmiştir. Yazarlar, saha çalışmalarını aktarmalarının yanı sıra süreçteki dönüşümlerini de okuyucularıyla paylaşmışlardır. Araştırmacıların saha boyunca yaşadıkları deneyimlerini, değişimlerini ve dönüşümlerini aktarmaları konuyla ilgili araştırmacılara farklı bir bakış açısı kazandıracaktır. Kitapta her bölümün yazarı, konuya ilgi duyanlara, saha araştırmacılarına tecrübelerini aktarırken bu konuda yapılacak yeni çalışmalara da katkı sağlamaktadır.

Özetle eser farklı disiplinlerden konuya ilgi duyanlara ve bundan sonra yapılacak çalışmalara yol gösterici olacak niteliktedir.

### **Kaynakça**

AKSOY-SUGİYİMA, Ceren. (2019). “Çocukluk Hayallerimden Alan Araştırmasına:Doğanın Gündelik Hayatta Keşfi”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

CENGİZ, Alm Koray. (2019). “Bi(r) Yerli ve Öteki Olmak”, *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

ÇAĞIRTEKİN, Sinan. (2019). “Biz Bu Şehri Virajlarıyla Sevdik: Tofaş Kuş Serisi Otomobiller Özelinde Rutin, Tutku ve Modifiye”, *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

DİŞLİ, Semra Özlem. (2019). “Bigalı “Gacı”: Evde Araştırmacı Olmak Üzerine Etnografik Notlar”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

GÜLDESTE, Gülseren. (2019). “İslamiyet’in Kharonları: Gasallar”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

KÜÇÜKOĞLU, Berna. (2019). “Dönme Dolap’a Tüneyen Antropolog”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

KÜKRER, Meriç. (2019). “Kovalamacanın Ortasında Bir Antropolog: Dilenci Zabıta İlişisine Eklemlenme Hikayesi”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

SONKAN GÜNDÜZ, Nilgün. (2019). “Affedersiniz, Burada Deli Var mı?”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

YAZICI YAKIN, Aslı. (2019). “Alelâde Şeyleri Anlatmak”, *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.

YAZICI YAKIN, Aslı. (2019). “Çayıra Adım Bile Atmayacağım Bundan Böyle”. *Etnografi-Olağan-ıçı Tecrübe*. (ed.Aslı Yazıcı Yakın, Meriç Kükrer). Ankara: DoğuBatı Yayınları.